

НАПРЯМ 7. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ. ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-261-9/31>

Нагорна Н. С.,

*кандидат психологічних наук, доцент,
декан факультету соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації
Національного університету «Чернігівська політехніка»*

АКТИВНІСТЬ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ЧИННИК РЕІНТЕГРАЦІЙНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІТЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Поняття «волонтерство», «благодійність», «громадська організація», «соціальне підприємництво» та інші пов'язані з ними отримали нові сенси та широке застосування у науковому обігу та практичній роботі, починаючи з 2014 року. Однак, весь спектр викликів українського сьогодення ще більше активізував діяльність громадського та приватного секторів у розрізі надання соціально-побутової, соціально-психологічної, соціально-економічної, безпекової та іншої допомоги особистості.

Окрім державних установ та закладів, що наразі реалізують існуючу соціальну політику держави та впроваджують нові програми, зумовлені потребами воєнного стану, соціальну підтримку надають представники громадського сектору та бізнес. Профільним законодавством [1; 2] визначено перелік узагальнених сфер та видів діяльності таких організацій. Проте, для здійснення не лише прописаних у статуті цілей діяльності, а для реальної допомоги особистості, групам осіб, представники недержавного сектору та соціального підприємництва змістовно наповнюють свою соціальну активність необхідними та важливими заходами за принципом «тут і зараз». Відтак, можна виділити декілька характеристик ознак, за якими спробуємо визначити особливості соціальної активності недержавних організацій та бізнесу в сучасних умовах. Аналіз наданої підтримки означеними організаціями [3; 6] дає нам підстави виокремити наступні ознаки для розподілу:

- категорія осіб, яким надається підтримка;
- сфера послуг;

- зв'язок із отримувачами допомоги;
- період реалізації підтримки;
- період роботи з проблемною ситуацією;
- суб'єкт підтримки.

Детальніше проаналізуємо виділені нами ознаки. Зокрема, за категорією осіб, яким надається підтримка ми розуміємо різні категорії клієнтів соціальної роботи. В контексті сучасних умов вразі зросла кількість осіб, які вимушені були покинути постійне місце проживання через безпосередні бойові дії/ їх загрозу (внутрішньо переміщені особи). Також окремі потреби військовослужбовців та мобілізованих осіб задовольняються саме завдяки зусиллям недержавних організацій та бізнесу. В спектрі соціального впливу також є молодь, діти, люди з інвалідністю та люди похилого віку, як з числа ВПО, так і постійних мешканців громад. Окремо варто зазначити категорію жертв та їх рідних (наприклад, батьків малолітніх дітей) гендерно зумовленого насильства, злочинів сексуального характеру, що були вчинені, в т. ч. окупантами. Ми згадали ті категорії, з якими найактивніше працюють, однак цей перелік можна та варто продовжувати у відповідності до наявних в українському суспільстві соціальних потреб.

Щодо сфери послуг, то їх спектр можна означити так: від побутових (продукти харчування, товари першої необхідності), медичних (долікарська допомога, медичні препарати, вітаміни), психологічних (робота зі стресом, травмою, втратою/ми, соціально-психологічна адаптація, різні види терапевтичного впливу), педагогічних (змістовне дозвілля, ознайомлення з традиціями громад, формування нових та розвиток існуючих навичок за допомогою гри/ творчості, патріотичне та екологічне виховання), екологічних (проведення акцій щодо захисту потенційно небезпечних об'єктів, прибирання та озеленення територій, екологічний моніторинг завданої шкоди від безпосередніх військових дій), до безпекових (плетіння маскувальних сіток, тренінги щодо дій у разі виявлення потенційно небезпечних предметів, забезпечення будівельними матеріалами, придбання автотранспорту для військовослужбовців, товарів подвійного призначення та безпосередньо військового призначення (наприклад, діяльність благодійного фонду Сергія Притули [4])).

За такою ознакою, як зв'язок із отримувачами допомоги, можна розрізнити: особисто належать до відповідної категорії (за принципом «рівний-рівному»), член/ни родини належать до відповідної категорії, професійна зумовленість зв'язку (представники організації мають профільну освіту / досвід роботи і прагнуть покращити соціальну ситуацію, зробити результати сталими), наявність опосередкованого зв'язку за ціннісними переконаннями (моральні якості стали чинником

до соціальної активності особистості як особистого вкладу в спільну перемогу).

Щодо періоду реалізації підтримки, то можна виокремити наступні види: разова акція волонтера, на час дії соціального проекту, постійна основа соціального впливу в діяльності соціальних підприємств, за запитом для реалізації конкретних завдань. І якщо тривалість соціального проекту організаційно неможливо змінити, оскільки це чітко визначений у часі й просторі соціальний вплив (окрім пролонгування наступних фаз чи реалізацію інших подібних ініціатив), то якраз волонтерська участь, робота з реалізацією запиту/ задоволенням потреби чи сталий характер активності соціального підприємства залежать від морально-вольового вибору особистості, команди соціального підприємства.

Під такою ознакою, як період роботи з проблемною ситуацією, ми розуміємо етап розвитку проблемної ситуації в житті особистості. Частина зусиль з соціальної активності недержавних та приватних організацій як раз присвячені профілактиці виникнення або подальшого розвитку складних життєвих обставин (евакуація населення з територій, де відбуваються бойові дії, соціально-психологічні тренінги профілактичного спрямування). На нашу думку, варто означити, що переважна більшість соціального впливу наразі спрямована на роботу за фактом проблемної ситуації особистості, групи. Сюди можна віднести спектр діяльності від визначення потреб нужденних осіб, чим займаються представники різних структур Програми Розвитку ООН [5], до реагування на реальні обставини: долікарська допомога, перша психологічна допомога, доставка продуктів харчування та товарів першої необхідності на передову чи в деокуповані громади, а також це різні види терапії як для дітей, так і для дорослих). Держава займається інфраструктурним відновленням звільнених територій, і побутову, медичну підтримку громадян можна вважати базисом до реінтеграції. Однак, з огляду на соціальний, соціально-психологічний вектор впливу, то такої активності серед недержавних організацій дуже мало. Пояснюється це, на нашу думку, пріоритетністю здобуття Перемоги нашої держави, а вже потім завданнями ресоціалізаційного, реінтеграційного впливу на особистість. Проте, соціальні підприємства України вже мають достатній досвід реінтеграційної підтримки учасників АТО/ООС, членів їх сімей. Відтак, подібні кейси варто досліджувати та поширювати.

І ще одна виділена нами ознака за якою можна розподілити активність недержавних організацій та бізнесу це суб'єкт допомоги. Під останнім ми розуміємо надавача послуг для нужденних осіб. Саме тому, ми виокремлюємо волонтерів, які самостійно добровільно займаються

непрофесійною безоплатною роботою (готують обіди, в'яжуть маскувальні сітки та багато іншого). Громадські організації, як добровільне об'єднання громадян за спільними інтересами, що можуть професійно реалізовувати проекти соціальної дії, ініціювати та здійснювати заходи профілактичного, терапевтичного та реінтеграційного впливу. Благодійні організації / благодійні фонди, що акумулюють внески громадян для реалізації соціальних ініціатив та закупівлі товарів, в т. ч. подвійного призначення. Соціальні підприємства це бізнес, що на постійній основі реалізують прописану в своєму статуті соціальну місію у визначений спосіб: від побутової підтримки та забезпечення тимчасовим житлом, через перенавчання / перекваліфікацію, до працевлаштування представників нужденних категорій, надання їм консультацій у відкритті власного бізнесу, підтримка членів родин представників нужденної категорії (членів родин військовослужбовців, учасників АТО / ООС).

Означений розподіл не враховує організаційних ознак (територія охоплення діяльності, джерело фінансування та інше), однак не зменшує їх важливості для уможливлення реалізації соціальних ініціатив.

Отже, здійснений нами огляд активності недержавних організацій та соціального підприємництва вказує на значний пласт проробленої ними роботи щодо допомоги нужденним категоріям населення за різними напрямками. Актуальність соціальної взагалі, та соціально-психологічної підтримки особистості зокрема, не зменшується, оскільки війна як чинник, що викликав кризові ситуації, дав нам травматичний досвід, ще триває. Реінтеграційний вплив на особистість, групи людей, на нашу думку, є надзвичайно важливим питанням у суспільному розвитку, що потребує партисипативного підходу до розробки та впровадження відповідних програм та заходів. А відтак, вимагає часу для напрацювання оптимальних сценаріїв активної суб'єктної взаємодії серед ключових партнерів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
2. Закон України «Про волонтерську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
3. Сайт Асоціації благодійників України. URL: <https://vboabu.org.ua/>
4. Сайт Благодійного фонду Сергія Притули. URL: <https://prytulafoundation.org/>
5. Сайт Програми Розвитку ООН в Україні. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine>
6. Соціальне підприємництво в Україні. URL: <https://socialbusiness.in.ua/>